

**TRANSFORMACIJA TRGA SLOBODE U NOVOM SADU PUTEM URBANE
AKUPUNKTURE****TRANSFORMATION OF FREEDOM SQUARE IN NOVI SAD THROUGH URBAN
ACUPUNCTURE**

Sanja Miočinović, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – ARHITEKTURA I URBANIZAM

Kratka sadržaj – *Ovaj rad se bavi urbanističkom studijom trgova u Novom Sadu. Ispituje se njihovo trenutno stanje i način na koji ispunjavaju svoju namenu. Studija treba da ukaže na probleme koji se uočavaju na novosadskim trgovima kao i da predloži adekvatan način za njihovo uklanjanje. Kroz primer transformacije Trga slobode, koja je izvršena putem urbane akupunkture, pokazan je način kako bi se i ostali trgovi mogli transformisati primenom novog načina urbanog planiranja.*

Ključne reči: *Urbana akupunktura, javni prostori, trg*

Abstract – *This paper deals with the urban study of squares in Novi Sad. Their current state and the way in which they fulfill their purpose are examined. The study should point out the problems that are observed in the Novi Sad squares and suggest an adequate way to eliminate them. Through the example of the Transformation of Freedom Square, which was performed through urban acupuncture, a way was shown in which other squares could be transformed by applying a new way of urban planning.*

Keywords: *Urban acupuncture, public spaces, square*

1. UVOD

U planimetriji naselja, otvoreni prostori se mogu uočiti u različitim oblicima kao što su: trgovi, blokovi, unutar-blokovski prostori, parkovi, obale, prolazi, pijacete, različite specifične tačke i površine...

Svaki otvoreni prostor je značajan činilac socijalnog života naselja koji zajednici treba da obezbedi human i zdrav život. To su mesta sa kojih se mogu čitati karakteristike istorije, identiteta, kulture, tradicije, duha svakog grada. Odražavaju karakter i urbanu kulturu svojih korisnika. Otvoren – gradski prostor je kroz istoriju za stanovnike grada funkcionisao kao mesto susreta i to na više nivoa.

Zbog toga što otvoreni prostori predstavljaju ključni element svakog grada, prilikom njihovog projektovanja i oblikovanja treba da se obrati posebna pažnja kako bi oni u potpunosti mogli da odgovore na zahteve zajednice, da ispune svoju namenu.

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master rada, čiji mentor je bio prof. dr Darko Reba.

2. TRG KAO DEO URBANOG MILJEJA

U daljem delu rada biće reči samo o trgovima kao otvorenim prostorima. Za trg se može reći da predstavlja i najznačajniji otvoren prostor za grad i njegovo stanovništvo.

Trg je slobodna javna površina uokvirena građevinama različitih namena. On je jedan od osnovnih morfoloških, funkcionalnih i socioloških elemenata, kako u urbanoj tako i u ruralnoj sredini [1].

Trg može da se formira na različite načine, a jedna od ustaljenih situacija je da predstavlja čvorište većeg broja pravaca, usled čega se obrazuju kao raskrsnice, često i najznačajnija mesta ili tačke – otvoreni prostori planimetrije. Svojom razmerom, karakterom i značajem trgovi imaju veliki uticaj na funkcionisanje uličnog sistema, s obzirom da su često baš oni raskrsnice preko kojih se kanališe pešački, ali i kolski saobraćaj. Jasno je da ove površine imaju uticaj na saobraćajni sistem okolnog urbanog tkiva, ali i na sve urbane procese [2].

**3. ZNAČAJ TRGOVA KROZ ISTORIJU RAZVOJA
GRADOVA**

Sa velikom verovatnoćom se može reći da je trg prvi ljudski pronalazak urbanog prostora. On je u naseljima prisutan od njihovog početka pa sve do danas. Razvojem grada razvija se i sam prostor trga, kako u svom obliku tako i u nameni i programu koji je pružao društvu. Trgovi su oduvek bili i ostali mesta okupljanja ljudi, mesta koja ljudima pružaju utočište od ostalih, užurbanih delova grada.

4. ELEMENTI TRGA

Danas se običan prazan prostor, nastao tako što jedan blok nije izgrađen, naziva trgov. S obzirom na higijenu i druge tehničke momente, možda je i to dovoljno. Međutim, po umetničkom merilu to je samo jedan komad neizgrađenog tla, a ne i gradski trg [3].

Da bi se jedan neizgrađeni prostor mogao nazvati trgov potrebno je da poseduje niz elemenata koji zajedničkim delovanjem čine taj prostor prijatnim za boravak ljudi. Kako bi se utvrdio kvalitet jednog trga, potrebno je da se analiziraju svi njegovi elementi i pritom da se utvrde njihove pozitivne i negativne karakteristike.

U elemente trga spadaju: zatvorenost (omotač ili granica), oblik, proporcija, dimenzija, pristupne ulice, identitet i orijentacija, prizemlja i ulazi, program i sadržaj kao i komfor.

Da bi se jedan trg smatrao kvalitetnim potrebno je da postoji jedinstvo svih gore spomenutih elemenata, jer svaki od njih igra značajnu ulogu. Ako samo jedan od ovih uslova nije zadovoljen i ispunjavanje drugih kriterijuma može se ispostaviti kao beznačajno. Još jedan bitan element koji svaki otvoren prostor pa tako i trg treba da poseduje jeste čovekomernost.

Da li ćemo se u gradu osećati komforno i dobro mnogo zavisi od toga na koji su način gradska struktura i gradski prostor usklađeni sa ljudskim telom, čulima i odgovarajućim prostornim dimenzijama i razmerom. Ako nisu obezbeđeni adekvatni prostori i prava ljudska razmera, nedostaju ključni kvaliteti jednog grada [4].

Kao potvrda vrednosti jednog trga jeste prisustvo ljudi na njegovom prostoru.

5. TRGOVI U NOVOM SADU

Na osnovu njihove trenutene namene, trgovi u Novom Sadu se mogu podeliti u dve grupe: trgovi koji su prenamenovani i trgovi koji su zadržali svoju namenu.

Velikom broju trgova je oduzeta njihova glavna namena, da budu mesta socijalizacije i pretvorena su u dečija igrališta ili parkirišta. Tu spadaju Trg Marije Trandafil, Trg galerije, Žitni trg, Trifkovićev trg, Trg carice Milice, Trg Feher Ferenc, Trg Komenskog i Trg 1. maja. U drugu grupu spadaju trgovi koji su zadržali svoju namenu, ali međusobno nisu istog kvaliteta. Tu spadaju: Trg republike, Trg slobode, Trg mladenaca, Pozorišni trg, Trg Dositeja Obradovića kao i Trg katoličke porte. Po kvalitetima koje poseduje, za Trg katoličke porte se može reći da je i najvredniji trg koji Novi Sad ima.

Slika 1. Dispozicija trgova na nivou Novog Sada

6. ODABIR TRGA ZA TRANSFORMACIJU

Odabrani trg za transformaciju je glavni trg u Novom Sadu, Trg slobode. Razlog za njegov odabir je to što on predstavlja trg koji koriste svi stanovnici grada, različitih starosnih grupa, za razliku od pojedinih koji su orijentisani prema određenim grupama ljudi. Isto tako predstavlja i jedan od simbola po kojem je Novi Sad prepoznatljiv. Pored ovih razloga postoji i taj što je Trg

slobode odoleo vremenu i zadržao je svoju namenu, dok su je neki izgubili. Vraćanje stare funkcije trgu koji je prenamenovano nema manji značaj za stanovništvo od transformacije postojećeg trga, ali taj proces je dugotrajniji, zahteva više ulaganja pa samim tim je i manje izvodljiv.

Baš zato što je Trg slobode posećen od strane kako stanovnika grada tako i od turista, postoji potreba za njegovom transformacijom koja će uvećati njegove kvalitete tako da na još bolji način služi svojim korisnicima.

7. ANALIZA TRENUTNOG STANJA TRGA SLOBODE

Da bi se moglo preći na proces transformacije trga prvo je potrebno da se izvrši analiza njegovog trenutnog stanja. Ona će obuhvatati analizu elemenata koje treba svaki trg da poseduje i o kojima je već bilo reči. Na kraju analiza izvršiće se sumiranje dobijenih podataka i predložiti najbolji način za njegovu transformaciju.

Analiza elemenata Trga slobode:

Zatvorenost i pristupne ulice – trg nije u potpunosti zatvorenog tipa. Na to u velikoj meri utiču poprečni profili pristupnih ulica. Upravo ta širina pristupnih ulica utiče i na formiranje vizura prema trgu. Posmatrajući planimetriju neposrednog dela oko trga, ne može se uočiti njegov tačan položaj i veličina. Možda i najveći problem koji se uočava analizirajući ovaj aspekt jeste njegova orijentisanost ka ulici Modene. Kada se stoji na trgu stvara se osećaj da on na neki način „curi“ ka ovoj ulici koja pri tome i nije glavni pravac kretanja ljudi.

Oblik, dimenzija i proporcija – trg je jasno definisanog, trapezastog oblika, okvirnih dimenzija 70x50 m. Oblikom i dimenzijama on je usaglašen sa dominantnim objektima koji formiraju njegov front jer se oni mogu u potpunosti sagledati sa njegove površine.

Identitet i orijentacija – glavni elementi identiteta i orijentacije trga su upravo objekti koji ga formiraju. Svi oni su od velikog stilskog i istorijskog značaja za sam grad, ali se među njima mogu izdvojiti Gradska kuća i Crkva imena Marijinog kao dva dominantna objekta na trgu zbog svojih tornjeva. Pored njih tu je i spomenik Svetozaju Miletiću koji upotpunjuje priču o identitetu i orijentaciji ovog prostora.

Prizemlja i ulazi – prizemlja objekata koji formiraju trg jesu javnog karaktera, ali njihov sadržaj ne izlazi na prostor trga što u velikoj meri umanjuje njihovu međusobnu povezanost.

Program – na trgu se mogu uočiti vidovi programa, od onih svakodnevnih pa sve do sezonskih. U svakodnevne programe se ubrajaju performansi pojedinaca, skupovi... U sezonske spadaju organizovani programi kao što su različiti vašari, takmičenja, doček Nove godine...

Komfor – komfor nije na visokom nivou. Na trgu je prisutno zelenilo u vidu drveća i klupa koje su raspoređene po njegovom obimu. Ne sadrži elemente koji će stvoriti povoljniju mikroklimu od trenutne, kao ni zaštitu od nepovoljnih klimatskih uslova (kiša, jako sunce ili vetar).

Zaključak odrađenih analiza:

Na osnovu izvršenih analiza utvrđeno je trenutno stanje Trga slobode iz čega je zaključeno da on zadovoljava kriterijume, poseduje izvesne kvalitete i kao takav privlači veliki broj posetilaca. Ipak, postoji potreba za transformacijom koja će poboljšati njegovo trenutno stanje. Problemi koji se na njemu uočavaju mogu se podeliti na nekoliko aspekata. To su: nivo njegove zatvorenosti, nedovoljna povezanost prizemlja sa prostorom trga, nedovoljna informisanost korisnika o okolnim objektima, nepostojanje elemenata za zaštitu od nepovoljnih klimatskih uslova i postojanje standardnog mobilijara koji ne pruža dovoljan komfor.

Zbog toga što su potrebne minimalne intervencije kako bi se popravio kvalitet trga koristiće se pristup urbane akupunkture prilikom njegove transformacije.

Polja delovanja transformacije su:

- poboljšanje klimatskih uslova na mikro nivou,
- uvećanje kvaliteta urbanog mobilijara,
- uzimanje u obzir potreba svih starosnih grupa,
- zatvaranje okvira trga,
- upoznavanje korisnika sa stilskim i istorijskim značajem okolnih objekata.

8. URBANA AKUPUNKTURA KAO PROCES TRANSFORMACIJE

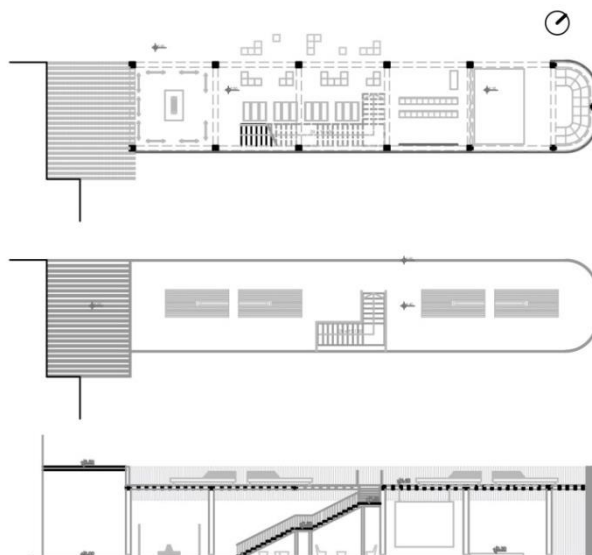
Koncept urbane akupunkture je pozajmljen iz tradicionalne kineske medicine. Baš kao što je praksa akupunkture usmerena na ublažavanje stresa u ljudskom telu, tako je i cilj urbane akupunkture usmeren na ublažavanje stresa u izgrađenom okruženju. Dakle, urbana akupunktura predstavlja oživljavanje gradova kroz ciljno obnavljanje. Veliki projekti revitalizacije nisu manje efikasni, ali u trenutnom načinu funkcionisanja gradova postaju sve manje izvodljivi. Urbana akupunktura je jedna od strategija koja se koristi u razvijenim društvima. Poboljšavanjem situacije na prostorima male razmere treba da se popravi situacija celog grada.

9. NOVOPROJEKTOVANO – IDEJNO REŠENJE

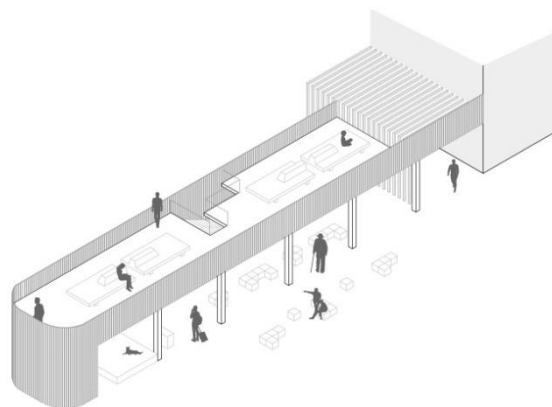
Rešenje transformacije trga biće usmereno na formiranje multifunkcionalnih struktura koje će odgovarati na uočene probleme. Transformacija trga odvijaće se na dva nivoa postavljanjem dve strukture različitog karaktera.

9.1 Struktura 1- paviljon

Struktura 1 je paviljonskog tipa i predstavlja glavni deo transformacije trga. Ona nudi mogućnost različitih programa. Poziva korisnika da uđe u nju, ali isto tako i svoj sadržaj iznosi na prostor trga. Sastoji se iz dva nivoa. Prvi nivo je taj koji je programski razvijen, podeljen na segmente, dok je drugi nivo namenjen za mirne aktivnosti. Programi koje nudi struktura su: galerija (stalna postavka koja govori o okolnim objektima), prostor za priču (segment sa mobilijarem koji omogućava lakšu konverzaciju među korisnicima od klasičnog), filmski program (segment namenjen turistima, ovde mogu dobiti korisne informacije o Novom Sadu i njegovom turističkom potencijalu kroz kratke filmove), amfiteatar na otvorenom (prostor za održavanje koncerata, časova na otvorenom ili prostor alternativnog sedenja). Paviljon je na trgu pozicioniran tako da zatvara vizuru na trg iz ulice Modene.

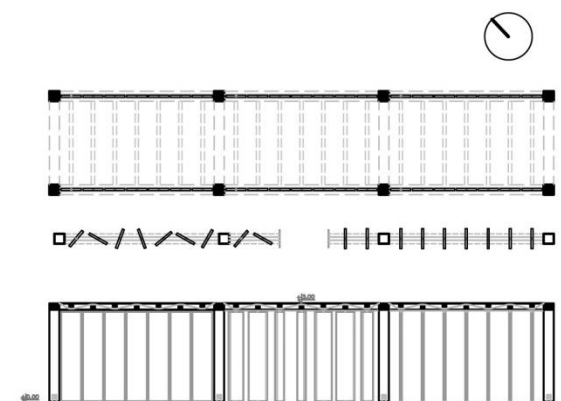
Slika 2 – osnovne i preseke strukture 1-paviljona

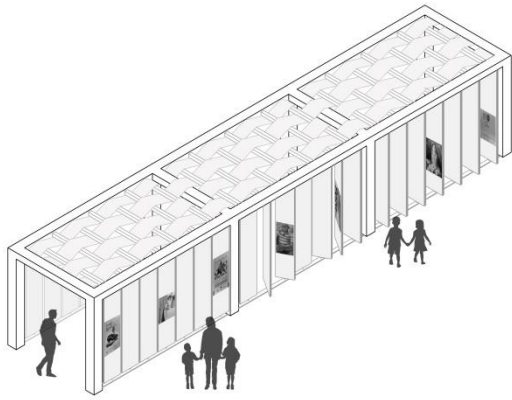
Slika 3. Izometrija strukture 1- paviljona

9.2 Struktura 2 – interaktivni zid

Struktura 2 se definiše kao jedan interaktivni zid koji komunicira sa korisnicima preko svog okvira. Njena glavna namena je zatvaranje vizura na trg iz pojedinih ulica, ali pored toga nudi i određeni sadržaj korisnicima u vidu izložbenog prostora na otvorenom. Na njenim pokretnim (rotirajućim) panelima moguće je postavljanje plakata koji najavljuju dešavanja u kulturnim ustanovama grada. Ovde može biti izložen program muzeja, galerija, akademije, pozorišta, kulturnih stanica, fakulteta... Na trgu je pozicionirana na dva mesta: na spoju trga sa ulicom Kralja Aleksandra i sa Zmaj Jovinom ulicom.

Slika 4. Osnova i presek strukture 2 - interaktivnog zida

Slika 5 – izometrija strukture 2 – interaktivnog zida

9.3 Primenjeni materijali i konstrukcija

Materijal od kojeg su izvedene obe strukture je drvo. Drvo kao prirodni materijal daje veoma prijatan osećaj i toplotu prostorima koji su od njega građeni. Mobilijar koji se nalazi u paviljonu je u većoj meri načinjen od ovog materijala.

Konstrukcija obe strukture je klasičan skeletni sistem stub-greda. Glavni elementi konstrukcije su drveni stubovi dimenzije 30x30 cm i grede dimenzije 30x20 cm. Međusobna povezanost glavnih elemenata konstrukcije, kao i povezanost glavnih sa sekundarnim elementima je obezbeđena pomoću montažnih spojnih sredstava.

10. ZAKLJUČAK

Po Aristotelu grad mora biti takav da ljudi koji u njemu žive budu ne samo bezbedni nego i srećni. Na trgove, najznačajnije elemente urbanog miljea, se i te kako odnosi ova misao. Oni su prostori na kojima se ogleda prava slika života jednog grada.

Trg slobode je značajan prostor za Novi Sad. On se može smatrati kao najznačajnije mesto, a svakako i najznačajniji trg koji Novi Sad poseduje. Od samog osnivanja grada pa sve do danas prisutan je u urbanom tkivu. Njegov prostor su od najranijih početaka stanovnici koristili za različite potrebe. Tako je ostalo i danas. Upravo je taj epitet „najznačajniji“ dobio zbog svoje svakodnevne posećenosti, ali i činjenice da se upravo njegov prostor koristi za odvijanje velikog broja programa.

Projektom njegove transformacije putem urbane akupunkture postiže se da trg zablista još u boljem sjaju i da svojim korisnicima pruži poboljšane stare mogućnosti, ali isto tako i neke u potpunosti nove, da na svoj prostor privuče još više kako samih stanovnika grada, tako i turista.

„TRG jeste, uvek će biti i ostati, mesto gde gradovi istinski žive i postoje, traju i menjaju se u isto vreme, zavisno od potreba, ukusa svakog novog perioda u istoriji.“

Darko Reba

11. LITERATURA

- [1] Ljiljana Vukajlov, 2015. „Uvod u urbanizam“
- [2] Darko Reba, 2016. „Ulični sistemi i urbana morfologija“
- [3] Kamilo Zite, 2004. „Umetničko oblikovanje gradova“
- [4] Jan Gel, 2018. „Gradovi za ljude“

Kratka biografija:

Sanja Miočinović rođena je u Novom Sadu 1996. godine. Master rad odbranila je 2021. godine na Fakultetu tehničkih nauka sa temom „Transformacija Trga slobode u Novom Sadu putem urbane akupunkture“ pod mentorstvom prof. dr Darka Rebe.

kontakt: 96sanjam@gmail.com